

Micii cercetători descoperă patrimoniul cultural imaterial

Caietul nr. 1 - 2022

COMITETUL DE REDACȚIE

- ◆ **Prof. înv. primar Anca-Georgeta BUCUR**, Școala Gimnazială Racovița și studentă la ULBS, specializarea *Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale*, în anul II
- ◆ **Prof. Maria CĂTOIU**, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
- ◆ **Lect. univ. dr. Maria ȘPAN**, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (ULBS), Facultatea de Științe Socio-Umane, Departamentul de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă
- ◆ **Grafică: Vlad Ghirbomean**

Lansăm primul număr al caietului *Micii cercetători descoperă patrimoniul cultural imaterial*, ca rezultat al activității cu același nume, desfășurată începând cu Noaptea Cercetătorilor 2021. La această activitate, au participat elevi de la:

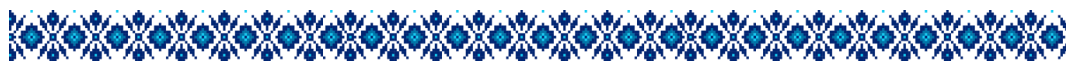
**Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” Sibiu
Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Școala Gimnazială Racovița**

- ◆ **Imagine copertă față: Daniel-Ioan VAIDA**, Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” Sibiu

Despre desen: *M-am gândit că patrimoniul cultural imaterial este ca și un copac, ale cărui ramuri sunt: tradițiile, obiceiurile, meșteșugurile, jocurile de copii, legendele dansurile etc.. Toate acestea sunt predate de la o generație la alta – pornesc de la rădăcini și ajung la noi și noi ramuri.*

- ◆ **Imagine copertă verso: Teodor CĂTOIU**

Despre desen: *Ștergarele simbolizează elementele de patrimoniu cultural imaterial: dansuri, strigături, cântece populare, meșteșuguri, povești, legende... Pe acestea, le-am așezat într-o ladă de zestre care reprezintă mintea tinerilor îmbogățită cu moștenirea de la bunicii lor. Așa cum lada de zestre era toată bogăția țăranului român, este și moștenirea noastră de la înaintași.*

♦ **Un gând** de la Prof. înv. primar Anca-Georgeta BUCUR

Micii cercetători au învățat, prin intermediul acestui proiect, să identifice elemente ale patrimoniului cultural imaterial local. Ei au fost impresionați de munca pe teren și au conștientizat frumusețea și valoarea identitară a acestuia.

♦ **Un gând** de la Prof. Maria CĂTOIU

Ce a însemnat participarea la acest proiect?

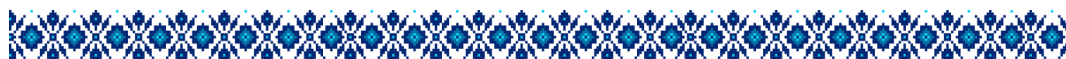
O provocare? Poate. Mai mult, o bucurie de a scotoci prin lada cu amintiri și prin cotloanele uitate din lumea de odinioară a satului meu.

♦ **Un gând** de la Lect. univ. dr. Maria ȘPAN (coordonator activitate)

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) este o moștenire culturală ce nu poate fi atinsă și care se transmite din generație în generație. PCI mai este numit și „patrimoniu viu” sau „patrimoniu fragil”, cuprinde multe tradiții, practici și obiceiuri. Acestea includ sărbătorile noastre, credințele și practicile culturale, cântecele și dansurile tradiționale, practici culturale specifice legate de plante de leac, rețetele, legendele, jocurile de copii, meșteșugurile etc.

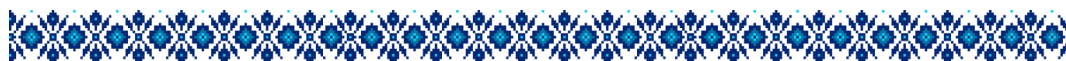
*Un patrimoniu discret, PCI ne ajută să ne păstrăm identitatea. În ideea de a menține în viață (salvgarda) acest tip de patrimoniu, am demarat activitatea **Micii cercetători – Descoperă patrimoniul cultural imaterial!**. Avem convingerea că, prin sensibilizarea și educarea copiilor privind importanța cunoașterii și transmiterii PCI, părinți, rude, colegi, profesori, comunitatea, în general, va prețui și mai mult valoroasa moștenire culturală pe care o deține. Felicit copiii pentru îndeplinirea cu brio a misiunii de cercetător, descoperind elemente prețioase de PCI familial și local, și aduc calde mulțumiri doamnelor profesoare care le-au stat alături în demersul lor. Păstrați viu și transmiteți patrimoniul cultural imaterial!*

Educația pentru patrimoniu are o importanță deosebită pentru salvagardarea PCI. La nivel de învățământ superior, **Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (ULBS)** derulează **singurul program de licență din țară în domeniul Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale**, care formează specialiști în patrimoniu.

Cuprins

Teodor Cătoi , <i>Ultimul podar din Gura Râului, județul Sibiu.</i> <i>Interviu cu vecinul meu, Ioan Manta</i>	5
Georgiana Maria Căndea , <i>Magiunul de măceșe.</i> <i>Interviu cu bunica mea, Maria Căndea</i>	7
Petru Damian , <i>Plecarea lu' moșu' în armată.</i> <i>Interviu cu bunicul meu din Sibiel, Ion Ciortea</i>	9
Georgiana Drăgoiu , <i>Să învățăm denumirile pieselor costumului popular femeiesc de la Racovița, județul Sibiu.</i> <i>Interviu cu vecina mea, Ana Dan</i>	11
Cristian Ioan George , <i>Interviu cu bunica Mărie (Maria George), de la Gura Râului, creatoare și salvatoare de costume populare</i>	12
Izabela Grigore , <i>Baiera pe pristană și Olimpiada „Meșteșuguri artistice tradiționale”.</i> <i>Interviu cu sora mea, Valentina Grigore</i>	15
Izabela Grigore , <i>Legenda Balaurului din Iezer.</i> <i>Interviu cu bunica mea, Paraschiva Conțiu</i>	18
Daria Teodora Hanzu , <i>Chitulușu' cu mingea și alte jocuri din copilăria mamei.</i> <i>Interviu cu mama mea, Ileana Hanzu</i>	20
Antonia Hașegan , <i>Mulțămăta cetii de feciori de la Racovița, județul Sibiu.</i> <i>Interviu cu nea Cornel Balea</i>	22
Lavinia Jinariu , <i>Făcutu' cu ciubăru'.</i> <i>Interviu cu bunica mea, Elena Toma</i>	24
Larisa Neamțu , <i>Colindul de Sf. Nicolae de la Racovița, județul Sibiu.</i> <i>Interviu cu bunicul meu, Nicolae Muntean</i>	26
Elena Maria Olariu , <i>De Sânziene, la Racovița, județul Sibiu.</i> <i>Interviu cu bunica mea, Ana Olariu</i>	28
Victoria Olariu , <i>Rețetă tradițională de la Racovița, județul Sibiu – Găluște cu orez și slăninuță.</i> <i>Interviu cu bunica mea, Ana Olariu</i>	29
Silvana Stoichiță , <i>Copilăria bunicii.</i> <i>Interviu cu bunica mea, Leontina Frățilă</i>	30
Georgiana Stoită , <i>Codârlăul – Jocul preferat al bunicului meu, la școală.</i> <i>Interviu cu bunicul meu, Gheorghe Brad</i>	32
Iuliana Trif , <i>Strigături de nuntă din satul Racovița, județul Sibiu.</i> <i>Interviu cu nea Cornel Balea</i>	35
Daniel-Ioan Vaida , <i>Povestea costumului popular din familia bunicii mele.</i> <i>Interviu cu bunica mea, Emilia Șpan</i>	39

Ultimul podar din Gura Râului, județul Sibiu

Interviu cu vecinul meu, Ioan Manta, 75 de ani

Teodor Cătoi, clasa a III-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: relatări despre ocupațiile tradiționale,
în care apar terminologie și practici culturale specifice legate de acestea

Vecine, mama mi-a spus că dumneata cunoști o meserie rară. Despre ce este vorba?
O meserie de podar.

De la cine ai învățat meseria?
Meseria am învățat-o de la tatăl meu.

Cum ai învățat-o?
Lucrând în paralel cu el.

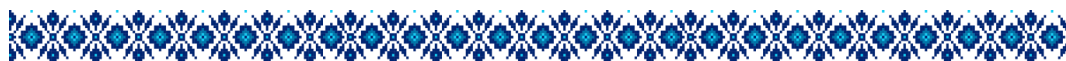
Câți ani aveți când ați început să podiți?
Păi, în jur de 40 de ani.

Ce materiale folosiți?
Piatră de apă, mărime, așa, 15-20 de cm, nisip și... balastru, dedesubt. Dacă-i nevoie, pietriș. [Curtea care urmează să fie podită, se pregătește în felul următor: se sapă la o adâncime de 20-30 cm și se netezește bine. Se așază un strat de nisip sau de pietriș, după cum este nevoie, se fixează țepușele de fier pe care se întinde sfoara pentru a măsura panta suprafeței și a da scurgerea la apă. Apoi se așază piatra de râu, bucată cu bucată.

Se folosesc *săpoiul mic* și ciocanul pentru fixarea fiecărei pietre. Pe mijlocul curții, se face părăul – un șanțuleț special pe unde se scurge apa de ploaie. Marginile curții vor fi frumos încadrate de pietre mai mari, rotunjite, astfel încât lucrarea să fie frumoasă și trainică].

Curte pietruită din Gura Râului

Ce unelte folosiți?

Păi, am o sculă, ăsta, *săpoi mic* și un ciocan, ăstea... sfori pentru aliniat, *boloboc* [poloboc] – trebe să-i dăm scurgerea la apă – și, la urmă, finisajul îl facem cu... îl batem cu un *bătălău* [pisălog], așa-i zâce.

Prin ce locuri ați podit?

Păi, am podit pe la oameni prin sat: prin curți particulare, am mai fost și prin alte comune.

Mai cunoașteți pe cineva care știe această meserie?

Păi, mai erau unii de la Poplaca, da' nu știu dacă mai lucrează sau nu mai lucrează.

Unelte de podar: săpoi mic, ciocan, sfoară, poloboc, bătalău, țepușe de fier

Dar în sat, la noi? Mai e cineva?

Nu știu pe altcineva să fie. [Tinerii nu mai vor să învețe meserie pentru că nu este tocmai ușor: se lucrează în genunchi, aplecat, cu multă răbdare și pricepere.]

Cât durează poditul unei curți?

În funcție de mărimea curții, cât îi de mare.

Ca a dumatăle?

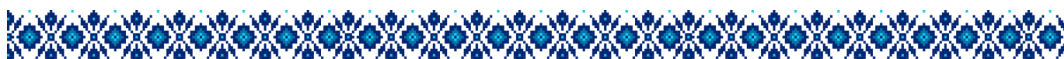
Păi, asta, ca a mea... 4 zile, 3-4 zile.

Îți mulțumesc și îți doresc sănătate ca să mai puteți lucra și să învățați și pe alții.

Interviul a fost luat în luna septembrie 2022, de la Ioan Manta de 75 de ani, din Gura Râului, ultimul podar al satului.

Ioan Manta –
ultimul podar din Gura Râului

Magiunul de măceșe

Interviu cu bunica mea, Maria Căndea, 64 ani (născută în Poplaca)

Georgiana Maria Căndea, clasa a VII-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: rețete tradiționale

Spune-mi tu, bunico, o rețetă pe care o făcea străbunica sau bunica ta.

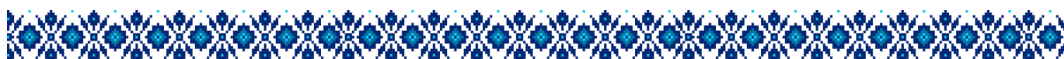
No, stai să încep cu începutu', cum făceam noi. Toamna, când cădea bruma, știam că trăbe să merem după măcesă, că erau bine coapte. Le adunam pe iele mai faine, că, de adunam urâte... pfai ce ne ocăra! No. Le aduceam acasă, cam o straiță, și ne apucam de curățat la iele. Să nu ne hi vastă cum veneam cu straița după cap! No. Le curățam de capu' iel negru, bine, bine și le spălam, după care le puneam la zvântat într-o străcură, ca să nu mai hie mânjite. Puneai pe foc apă, cam un litru la o straiță de măcesă. Că'n' clocotea apa, le băgam și le lăsam până să făceau moi. După ce să hierbeau ghine, le dădeam iar pin străcură, ca să rămâie sâmburu' și păru' de la măceșă. Și să făcea o pastă mai groasă. Și, ca să fim siguri că nu rămânea păr, să dădea pint-un batic fin de tot. Și să punea iar la hiert, puneam zahăr, o țără de tot, că nu era mult. Și să hierbea iară, până că'n' stătea lingura în oală, pe plat, la foc ce merea încet, și puneam câte un lemn. Apă, luam majunu' de măcesă într-un blid și, dacă era tare, era numa' bun de băgat în borcane. Puneam toate borcanele într-un chelțu și, sub ele, o pătură, până să răceau, și nu umblam la ele. După ce s-o răcit vreo două zăle, le duceam la casa ia dinente, puse pe dulap. Asta era preferata mea, nierea de măcesă și marmelada de mere. De aia nu știu, că buna, hi-iertată, nu dădea rețeta la nime.

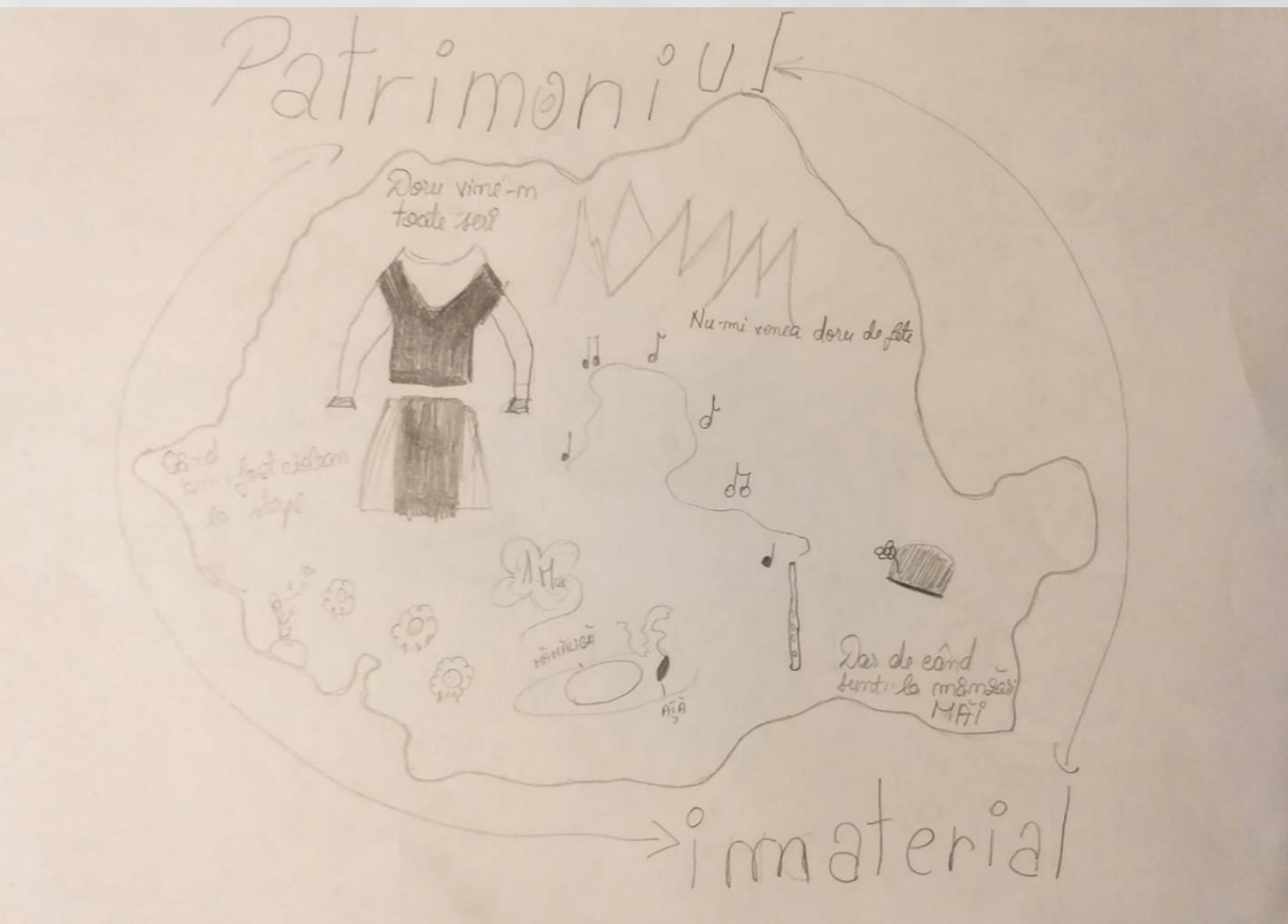
Da', de la cine ai învățat să faci nierea asta?

Am învățat de la o mătușă, ce era născută din 1914, săraca. O prins războiu' și multe ne-o învățat.

Bunica mea, Căndea Maria

Autor desen: Georgiana Maria Cîndea, clasa a VII-a,
Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului

Plecarea lu' moșu' în armată

Interviu cu bunicul meu din Sibiel, Ion Ciortea, 79 de ani

Petru Damian, clasa a IV-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: cântecul de cătănie

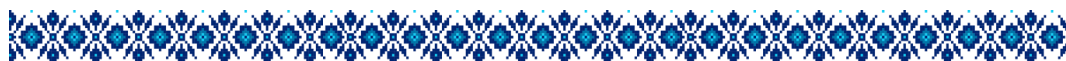
Buna ziua, moșule!

Buna, fecioru' lu' moșu!

Ai putea să-mi spui cum a fost [plecarea] în armată?

Cum să fie în armată? În armată, înainte, plecai de la 19 ani, în timpul ăla. Acum 50-60 de ani, primeai ordin de recrutare la 19 ani, te prezentai la comisariat, te măsurea, te cântărea, lua analize și după un an de zile, când împlineai 20 de ani, primeai ordin de încorporare. Atunci, te pregăteai. Cu câteva zile înainte, îți trimitea ordinul, te pregăteai și te întâlneai cu feciorii de seama ta și făceai câte o masă și cântai, din sat, cântări de cătănie, cum îi ăsta:

*Cântă cucu pe fântână,
Cântă cucu pe fântână,
Că mai am o săptămână,
Că mai am o săptămână,
Cântă cucu pe găleată,
Cântă cucu pe găleată,
Săptămâna mi se gată,
Săptămâna mi se gată
Și rămân boii înjugăți,
Rămân boii înjugăți
Și părinții supărați,
Și părinții supărați
Și rămân boii în rastele,
Rămân boii în rastele
Și părinții în dor și jele,
Și părinții în dor și jele.*

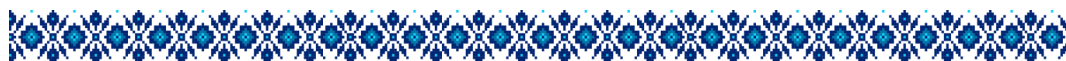
Și atunci îți pregăteai valiza, asta era pentru cătănie. Îți băgai acolo prosoape, un prosop-două, ciorapi, mașină de barbierit, îți băgai acolo perie, cremă să ai să-ți faci bocancii în armată. În ziua prezentării – cum m-am prezentat eu, în 10 decembrie 1963, m-am pregătit de sara –, dimineața, când m-am sculat, am luat geamantanul și am plecat în cătănie. O început să plângă mama, tata după mine. M-am dus la autobuz, m-am prezentat în Sibiu, la comisariat. Ne-o ținut acolo până la 12-1 noaptea, de acolo ne-o cărat în gara mare cu mașinile, la tren, și, de acolo, ne-o luat, ne-o dus în Brașov. Atunci era Regiunea Brașov și, de acolo, ne împărțea și, acolo, ne-o încărcat în vagoane, la tren, și direcția Dobrogea, la Megidia. Acolo, la Megidia, am ajuns în unitate, ne-o băgat într-o sală de mese și am stat până s-o făcut ziuă. Când s-o făcut ziuă, o venit ofițerii și ne-o împărțit. Cutare la compania a III-a, cutare la compania a-VII-a, Ciortea Ion compania a V-a infanterie moto și ne-o dus fiecare la compania noastră. De acolo, ne-o luat, ne-o dus la baie, ne-am dezbrăcat și ne-o pus hainele într-o față de pernă, o cusut-o, am pus adresa și o dus-o la magazie că, după o luna, două, o primit hainele părinții acasă. Două săptămâni am avut etapa de aclimatizare. Acolo am început, după două săptămâni, instrucția, instrucția la câmp.

Moșule, ai mai face încă o data armata?

Aș mai face. De-aș mai fi de seama ta, tri armate aș mai făcea! Că acolo nu e rău, dar, prima dată, până te înveți, ți-i greu. După aceea, te obișnuiești cu programul.

Bunicul meu din Sibiel, Ion Ciortea

Să învățăm denumirile pieselor costumului popular femeiesc de la Racovița, județul Sibiu

Interviu cu vecina mea, Ana Dan, 79 ani

Georgiana Drăgoiu, clasa a V-a, Școala Gimnazială Racovița
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate:
termenii utilizați pentru a descrie piese de costum popular

**Astăzi vecina mea, Ana Dan,
ne va vorbi despre costumul popular femeiesc, de la Racovița.**

Buna ziua, lelea Ană! Știu că îmbrăcați cu drag costumul popular de câte ori aveți ocazia și în marile sărbători și, de aceea, aș vrea să-mi spuneți din ce elemente este compus.

Costumul nostru este compus din: ie cu sau fără poale, cârpă cu ciucuri, laibăr sau pieptar, crătințe roșii, negre sau oacheșe [crătință neagră cu floricele galbene], fustă, șurț negru sau vinet, brâu, tricolor, ghete negre.

Mai sunt oameni în sat care confecționează elemente ale costumului popular?

Da, mai este Ana Rațiu și Măria Tărăță de pe Vale-n Jos [trecută la Domnul vara aceasta, în 2022, ulterior luării acestui interviu].

Portul nostru se deosebește de alte zone?

Da, el este diferit prin motivele decorative cusute pe ie sau țesute în cătrînțe.

Astăzi suntem mândri să purtăm piese ale portului popular moștenite de la bunica sau mama, ele reprezintă o moștenire de familie.

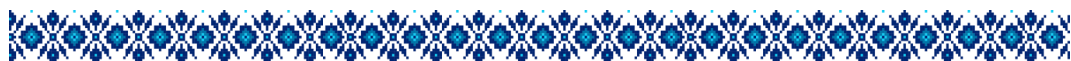
Vă rog să le transmiteți un gând tinerilor de azi.

Să îmbrace cu drag costumul popular în sărbători și de câte ori au prilejul.

**Vă mulțumesc și vă doresc
multă sănătate!**

Fete în costum
popular din Racovița

Interviu cu bunica Mărie (Maria George), de la Gura Râului, creatoare și salvatoare de costume populare

Cristian Ioan George, clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: meșteșuguri tradiționale – confecționare de costume tradiționale, termenii utilizați pentru a descrie piesele de costum popular

Buna ziua bunică. Ce mai faci?

Buna ziua, măi copile. Ce să fac? Ui pe ci, pe-acasă!

Foarte bine. Vreau să îți pun niște întrebări legate de hainele românești, cum le confecționezi...

Spune-le dragă, ce știi îți spun.

De când știi să confecționezi haine populare?

De când eram mică, făcea mama, eu am învățat de la mama mea, am furat meseria.

Da? Ea te-a învățat să coși?

Ea m-a învățat, da.

În zilele noastre, e greu să găsești material pentru haine. Dar mai demult?

Și mai demult găsai, dar era foarte scump. Jolju' se cumpăra din... era boldă [magazin] mai demult, știi, și se găsea jolj. Luam material de la boldele alea. Și materialul pentru izmene îl țeseai în război. Și pentru cămeși de bărbați, tot în război țeseai. Materialul de izmene, îl țeseai în patru ițe, și materialul de cămăși era țesut în două ițe cu bumbac.

Din câte știi, faci și pantaloni și cămeși, faci și ii. Care din acestea e cel mai greu de confecționat?

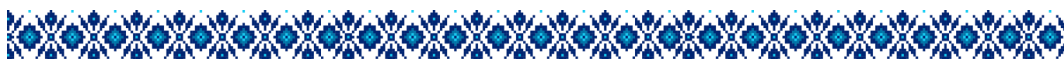

Bunica Mărie

Cea mai grea de confecționat e ia.

Cam cât timp îți ia pentru a realiza o ie, de exemplu?

O ie, dacă vrei s-o coși așa, cu muscuțe, cum era mai demult, vreo două-trei luni se coase la o ie... și trebuie să cumperi ață de aia, DMC, că, dacă nu-i ață bună, păcat de lucru, ață se decolorează dacă nu, și cumperi ață de aia mai bună și lucrezi. Și, după ce-ai terminat de a o coase, o închei, o încrețești la gât, pui beata, ciupagul [în mod tradițional, se pune

ciupagul doar după ce fata se căsătorește], și se fac colțișorii la mâneci. Oricum, dacă faci o ie cusută la mâneci, în mai puțin de două luni n-o gați.

Mă gândesc că e costisitor, nu?

Da, e foarte, e lucru mult. Mai demult, fetele, ca să-și facă un costum de haine românești, trebuia să fie slujnice un an de zile. Și mama a fost slujnică, la Doamna Decei, un an de zile.

Mai sunt persoane care să confecționeze haine la noi în sat?

Da, mai sunt încă vreo două femei.

Mai demult, era mai multă lume care să facă haine?

Păi, fiecare fată își cosea ia ei, nu dădea să-i coase altcineva ia. Și izmene și de astea, toata lumea făcea doar că era croiu' altfel de la izmene, cu *prohap* [prohab], altfel lucrate.

Mai este cerere?

Vai de mine! Numa' să fii sănătos să poți să lucrezi cât se cere. Toata lumea vrea să aibă un costum cu care să se îmbrace.

Mai demult, era cerere mai mare?

Era cerere, dar era mult mai multă lume care făcea. Acuma, nu mai sunt care fac, puțină lume. De exemplu, la cheptarele românești, mai îi doar un singur om care să facă în tot satu'.

Și acum, ultima întrebare. Cum e să confecționezi haine în Mărginime, te cunoaște lumea?

Da, mă cunoaște, mă cunoaște lumea, unu' din altu'. Am avut și din Sibiel, și din Săliște, de lângă Mediaș, din Agnita, am făcut pentru Germania, am trimis în Australia, da' aicea unu' din altu', care zice ce faci și, uite, acolo du-te că recondiționez haine din ăstea vechi, le desfac toate și iese așa de frumoase.

Mulțumim, bunică pentru răspunsuri. La revedere.

Cu plăcere, orișicând! Dacă ai ceva de întrebat, bunica îți spune.

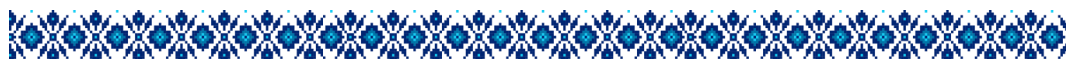
Mulțumim. Doamne ajută!

Doamne ajută !

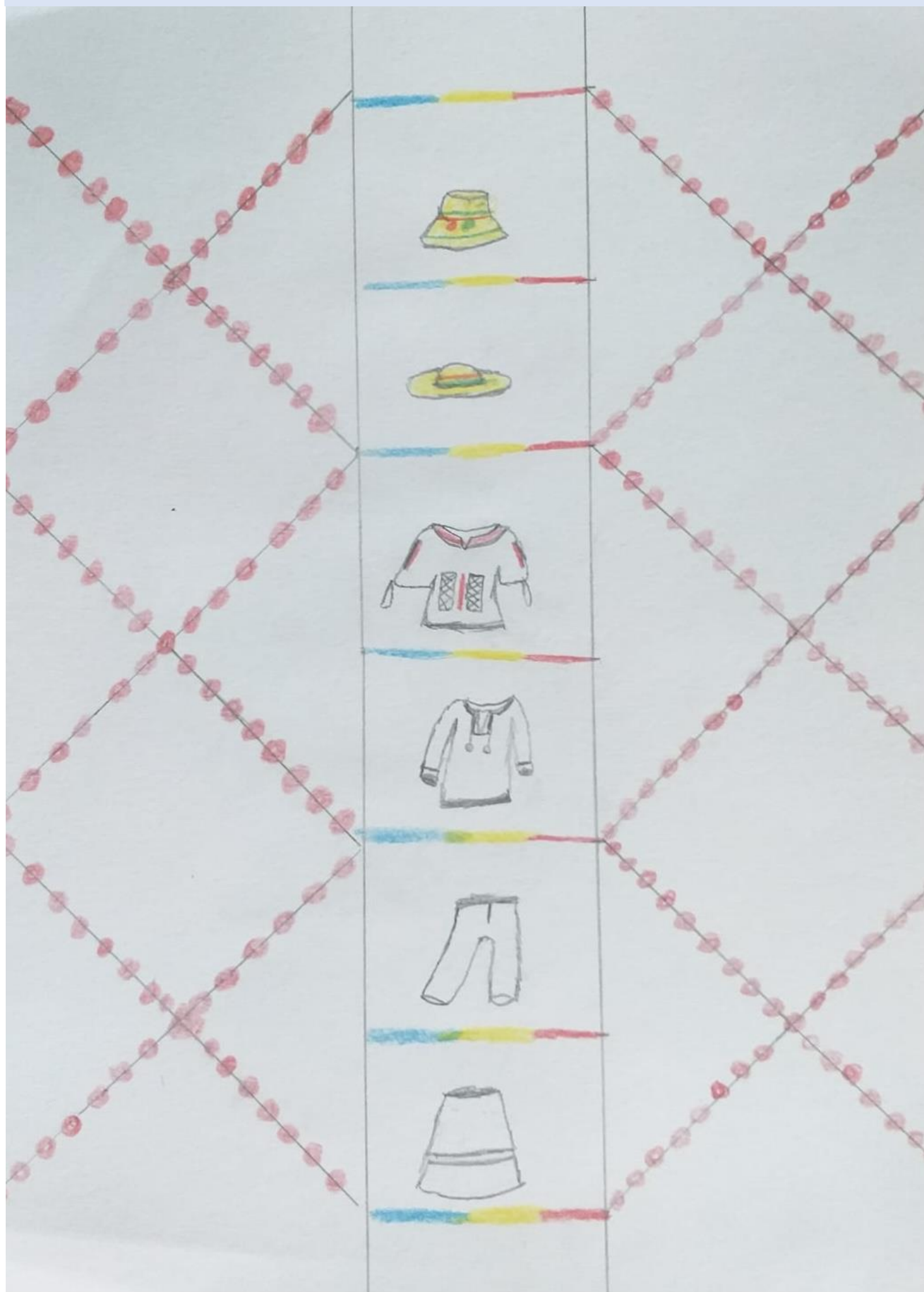
Bunica Mărie și-a amenajat un Muzeu personal, în casa ei, pe care îl pune la dispoziție, cu mare bucurie, tuturor celor care doresc să-i treacă pragul.

Muzeul bunicii

Autor desen: Cristian Ioan George, clasa a VI-a, Școala Gimnazială
„Aurel Decei” Gura Râului

Baiera pe pristână și Olimpiada „Meșteșuguri artistice tradiționale”

Interviu cu sora mea, Valentina Grigore, 12 ani, clasa a VI-a

Izabela Grigore, clasa a VI a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: meșteșugul realizării baierii pe pristână

Valentina, vara aceasta tu ai avut o mare reușită, care a adus multă bucurie ție, dar și nouă, familiei tale. Spune-mi, despre ce anume este vorba?

Vara aceasta, am participat la Olimpiada Meșteșugurilor, la Muzeul Astra.

Cu ce ai participat?

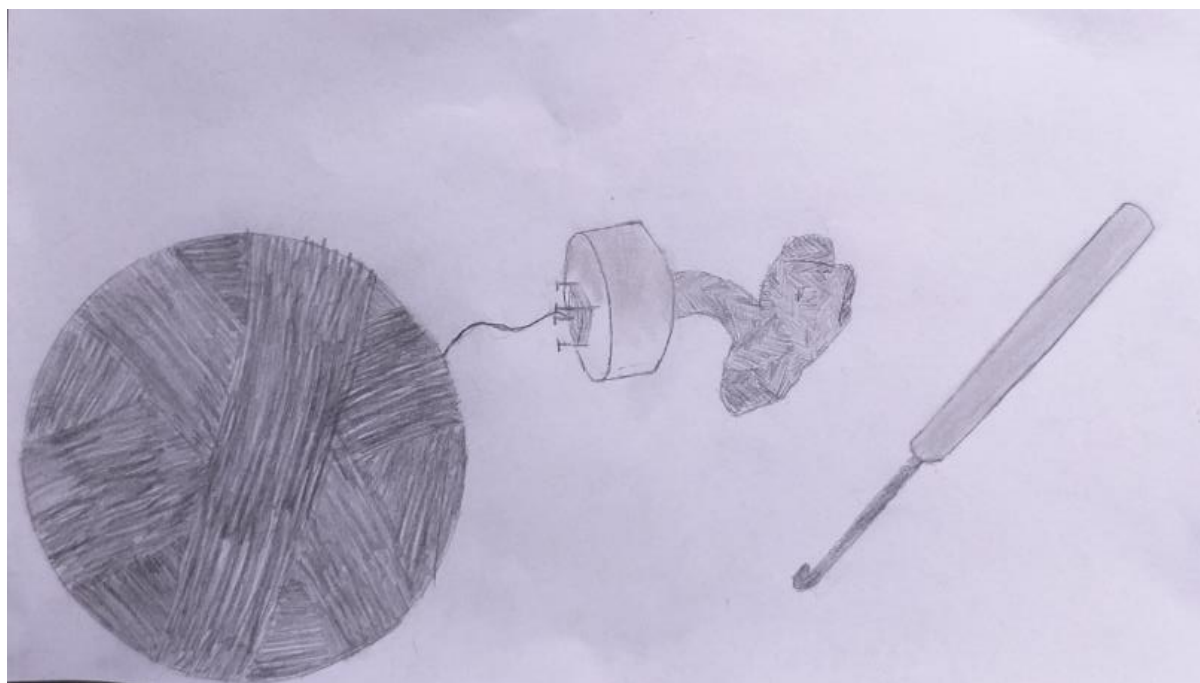
Eu am participat cu croșetatul pe pristân.

Cum se numește obiectul pe care l-ai folosit?

Obiectul pe care l-am folosit se numește pristân și baieră.

De unde ai învățat acest meșteșug ?

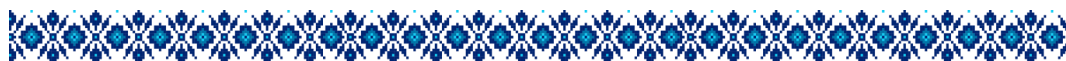
Meșteșugul l-am învățat de la mama, care l-a învățat de la bunica ei.

Baiera pe pristână: ghemul, pristăna, șnurul și croșeta
Desen realizat de Valentina Grigore

La ce se folosea baiera?

Baiera se folosea pentru a lega desagii, pentru că femeile nu aveau magazine să cumpere baieră. Așa că, o făceau în casă și-și învățau copiii [să lucreze] pentru că ele aveau alte treburi. Se mai folosea și la altceva: se mai folosea pentru a lega Țolul pe spatele ciobanilor, pentru că ei aveau mâinile ocupate cu altceva, cum ar fi pentru a ține calul sau bâta.

Din ce material erau făcute baierele?

Baierele erau făcute din lână.

Cum te-ai gândit să valorifici, astăzi, această baieră care, nu se mai folosește în zilele noastre?

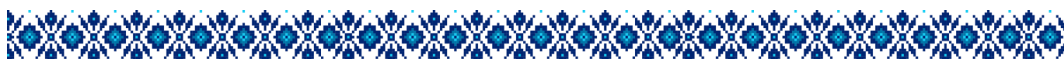
M-am gândit să valorific această baieră transformând-o în cordoane și brațări pentru fete.

Ce te gândești să faci, în viitor, cu acest meșteșug?

În viitor, mă gândesc să învăț și alți copii acest meșteșug și să [încerc să fac] coșulețe pentru flori.

Ce premiu ai obținut la olimpiadă?

La Olimpiada Meșteșugurilor, eu am obținut, la faza județeană, premiul I și, la faza națională, tot premiul I.

Nr. 4086/J4/18.05.2022

MINISTERUL EDUCAȚIEI
INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN SIBIU

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

MUZEUL ASTRA

DIPLOMA

Se acordă elevului(ei) GRIGORE VALENTINA

Secțiunea Proiectat pe pământ

Instructor / Profesor coordonator MAUR MARIANA

Premiul I

la faza județeană, Sibiu, ediția a XXV-a, 18 - 20 mai 2022
a OLIMPIADEI „MEȘESUGURI ARTISTICE TRADIȚIONALE”

Director Muzeu,
Ciprian Anghel STEFAN

Președinte juriu,
prof. univ. dr. Ilie MOISE

Inspectoratul Școlar Județean Sibiu,
prof. Daniela MUNTEAN

*clasa
de
meșesuguri
artistice
tradiționale*

Nr. 6597/106/24.07.2022

MINISTERUL EDUCAȚIEI
INSPECTORATUL ȘCOLAR AL JUDEȚULUI SIBIU

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

MUZEUL ASTRA

DIPLOMA

Se acordă elevului(ei) GRIGORE VALENTINA

Școala/Clubul Sc. Gîrnău „A. Decsei” Gura Râului

Profesor/Instructor îndrumător Maur Mariana

Secțiunea Împietit baie

Premiul I

la faza națională, ediția a XXV-a, 21-24 iulie 2022
a OLIMPIADEI „MEȘESUGURI ARTISTICE TRADIȚIONALE”

Director Muzeu,
Ciprian Anghel STEFAN

Președinte juriu,
prof. univ. dr. Ilie MOISE

Inspectoratul Școlar General,
prof. dr. Ecaterina NIKOLAI

*clasa
de
meșesuguri
artistice
tradiționale*

Legenda Balaurului din Iezer

Interviu cu bunica mea, Paraschiva Conțiu, 70 de ani

Izabela Grigore, clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: legendele

Bunica mea, Paraschiva Conțiu

Ceea ce voi povesti în continuare le-am auzit de la bunica mea. Ea se numește Conțiu Paraschiva și este născută în anul 1952.

Cindrelul, muntele cu care noi, gurânii, ne făloșim, are două vârfuri: Vârful iel Mare și Vârful iel Mic. În fiecare, este un lac cu o apă foarte limpede și rece numite Iezăru' iel Mare și Iezăru' Mic. Din Iezăru' iel Mare, izvorăște Râul iel Mare și, din Iezăru' Mic, izvorăște Râul Mic.

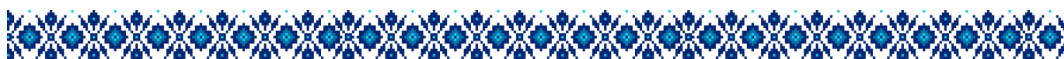
Bătrânii de demult zăceau că-n Iezăru' iel Mare este un balaur mare, de sute de ani. Dacă te apropii de Iezăr și dai cu chiatra în iel, începe să bolborosească apa, ies bulbuci deasupra, ies neguri și începe ploaia rapid. Asta li s-a întâmplat la mulți care au încercat.

Balauru' din Iezăr avea mare ciudă pe oameni și i-ar fi prăpădit de mult, dar îi legat de Dumnezeu să nu iese de acolo.

Și, totuși, putea ieși câteodată, da' nu de capul lui. Îl scotea Sfântu' Gheorghe, din când în când, îi puneă căpăstru' în cap, îl lega peste ochi și să suia călare pe el. Să ridica de pe pământ și zburau. Balauru' scotea flăcări pe nări, își zvârcolea coada până pe pământ, ca să facă prăpăd pe unde trece.

Sfântu' Gheorghe, ca să-l oprească de la rău, îl mințea. Când treceau peste sate, îi zicea că trece peste munți și balaurul nu făcea rele. Când treceau peste munți, îi zicea că sunt sate cu oameni sub ei. Atunci lighioana își zvârcolea coada până pe pământ, de răsturna țăncurile (stânci) și întorcea brazii cu răgăliile în sus. Scotea flăcări pe gură și pe nări că, acolo unde ajungeau ele, s-aprindea tot în jur.

După ce făceau o tură de asta, Sfântu' Gheorghe îl dezlega, îi lua căpăstrul jos și-i spunea să să baje îndărăpt, la locu' lui, în Iezăr, și să aștepte până-l scoate iară, deasupra.

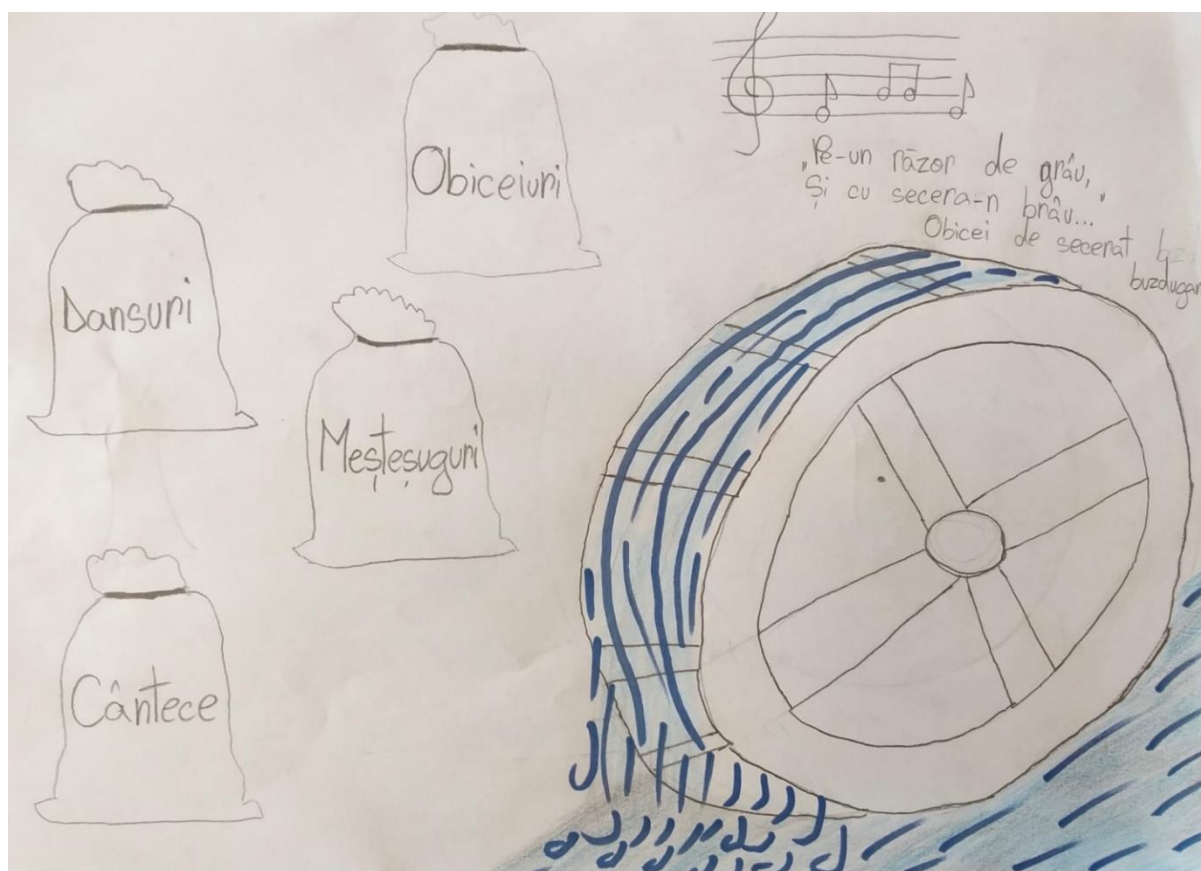
Demult, oamenii foarte bogați își strâneau comorile (banii și alte lucruri scumpe) în saci. În vreme de pericole mari, plecau de acasă și le luau cu ei ca să nu fie furate, ci ca să rămână urmașilor familiei lor.

Grăunțele erau puse în saci și duse la moară. Roata morii se-nvârtea și grăunțele ajungeau făină pentru hrana trupului.

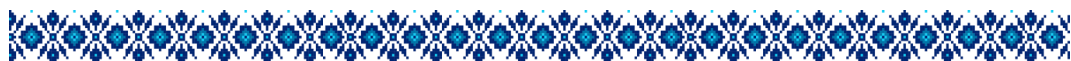
Toate poveștile, proverbele, cântecele, tradițiile pe care le-au avut românii și le-am moștenit noi sunt o comoară de nestemate. Ele aduc bucurie și întărire sufletelor noastre.

După cum poți scoate din saci grăunțe sau alte lucruri folositoare pe care le-ai pus, tot așa scoatem și noi la iveală povești, tradiții, cântece pe care le-au avut străbunii noștri.

Roata morii din acest desen reprezintă graiul viu și exemplele prin care toate acestea ne-au fost transmise nouă, urmașilor.

Autor desen și text: Izabela Grigore, clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului

Chitulușu' cu mingea și alte jocuri din copilăria mamei

Interviu cu mama mea, Ileana Hanzu, 41 ani

Daria Teodora Hanzu, clasa a VII-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: jocurile de copii

Povestește-mi despre jocurile copilăriei tale.

Copilăria mea a fost în două locuri: prima dată, până la vârsta de 9 ani, am stat în partea de jos a satului, la Căprioara, așa-i zicea acolo, aproape de poliție, la Căprioara, și acolo aveam... mai mulți copii, mult mai mulți copii, dar aveam o familie în curte cu 5 copii și... cu ei ne jucam tot timpul. De dimineața până seara, numai cu ei ne jucam: *Șencăl*, *De-a v-ați ascunselea*, ieșeam în stradă și ne jucam cu mingea acolo. Pe urmă, ne-am mutat, după vârsta de 9 ani, în partea de sus a satului, în Galeș. Acolo, până m-am împrietenit cu copiii de-acolo, pentru că nu-i știam, o durat un pic. Nu știu cât să zic... da' o durat un pic. Dar, și-acolo, ne-am făcut prieteni și ne-am jucat... nu știu. Era *Chitulușu' cu mingea*, așa-i zicea atunci la jocu' ăla. Nu știu dacă mai este jocu'. De-a *Chitulușu' cu mingea*... mergeam prin grădini. Iarna ne dădeam cu sania, ne făceam pârtii unde se termina satu', pe-acolo, și ne dădeam cu sania. Când eram în vacanță, ieșeam seara afară pe bancă, în polmog, cum se zice, și stăteam până târziu și ne jucam de-a *Flori, fete și băieți*, *Fazan*, *Telefonu' fără fir*, iar ne mai jucam *Lapte gros*.

Mama mea,
Ileana Hanzu

Cum era jocul *Chitulușu' cu mingea*?

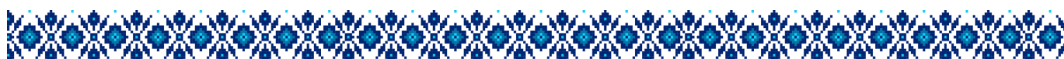
Păi, toți copiii care vreau să se joace se aliniau și făceau un șir indian și mingea o puneam la câțiva metri în fața noastră. Primul care era lângă minge, dădea cu șutu' în minge și, până se ducea el să ia mingea, noi, ceilalți trebuia să ne chitulăm [ascundem]. Și venea și puneam mingea în același loc, unde-o fost, și începea să ne caute. Dacă, între timp, unu dintre noi ieșea mai repede fără să ne vadă, dădeam cu șutu' în minge iară. Și tot așa și persoana respectivă trebuia să se ducă iar după minge s-o pună în același loc, până când pe unul dintre noi îl găsea și îl aducea la locul cu mingea. Și-atunci să continua înc-o dată jocul. Începeam de la-nceput, începeam din nou. Cam asta-i.

Există vreo diferență între copilăria pe care-ai avut-o dumneata atunci și copilăria pe care-o avem noi, acum?

Diferență... nu prea... da' io am avut o copilărie frumoasă. Chiar frumoasă. Liniștită, și acum... pe strada noastră, aicea, copiii încă mai iasă la poartă și să joacă *Șencăl* și să joacă fotbal și să joacă *Paradis* și să joacă cu mingea... Mai există copilărie și-acuma, la ora actuală. Nu așa mult, dar mai există. I frumos!

Da', într-adevăr, noi mai ieșim pe la poartă și ne mai jucăm jocurile acestea. Îți mulțumesc pentru timpul acordat!

Cu multă plăcere!

Daria Teodora Hanzu, clasa a VII-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului

Multămita cetei de feciori de la Racovița, județul Sibiu

Interviu cu nea Cornel Balea, 78 de ani

Antonia Hașegan, clasa a IV-a, Școala Gimnazială Racovița
(la interviu, au fost prezente mai multe dintre elevele care au colaborat la acest proiect)
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: obiceiurile legate de ceata de feciori

Suntem la nea Cornel Balea, din Racovița, și vrem să ne povestească de ceata de feciori. Buna ziua! Vă mulțumim că ne primiți, ca întotdeauna, la dumneavoastră! Astăzi, vrem să aflăm mai multe lucruri despre ceata de feciori.

La noi, ceata de feciori are un primar – *judele* –, care zice și *mulțumita* la final și cinstește pe cei din casă cu vin din plosca sa. Apoi, mai sunt cei doi crâșmari – ei fac și mâncare – și patru paharnici și un desăgar și, bun înțeles, băietii, feciorii.

Cum se pregătea gazda, familia fetei?

În primul rând, se colindau numai fetele mari, nemăritate. Se puneă, pe masă, colac mare, un litru băutură – țuică –, cozonac, pecie de porc, cârnați. Știu și acum pe de rost *mulțămita* care se spune de primarul cetei în casă:

[illegible]

Nea Cornel Balea

După terminarea *mulțămitei*, primarul cetei de feciori cinstea pe căseni cu vin din plosca sa, iar gazda îi cinstea pe colindători. Se încheia cu un cântec de joc. Am spus această mulțumită și la Făgăraș, unde am fost invitat, și le-a plăcut foarte mult.

*Aveți gură de a mulțami,
Că ne-a dăruit doamna gazdă,
100 lei, bani împărătești,
De unde dumneaei a golit,
Dumnezeu să-i împlinească,
Cu mia și cu suta,
Primiți toți, frați, bucuroși,
Ăăăăăăăăăăăăăăăăăăăăăăăăăă!*

Făcutu' cu ciubăru'

Interviu cu bunica mea, Elena Toma, 76 de ani

Lavinia Jinariu, clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate:
obiceiuri, practici tradiționale de găsimire a hoților

Făcutu' cu ciubăru' este un obicei din Mărginimea Sibiului care mi-a fost relatat de către bunica mea, Toma Elena, în vârstă de 76 de ani, care locuiește împreună cu mine și familia mea în Gura Râului. Ea este o purtătoare și o iubitoare de haine românești tradiționale și de obiceiuri, făcându-mă, astfel, și pe mine să simt aceasta atracție de mică. În continuare, voi relata un obicei prezentat de ea, pe care în copilărie l-a și practicat. Și mama mea, care este mult mai tânără, a participat la un astfel de obicei în copilăria ei.

Ce știți despre făcutu' cu ciubărul?

Mai de mult, în timpurile noastre, dacă se fura ceva, făceam cu ciubăru'.

Și cum se făcea?

Adunam fete tinere. Sara, când trăgea clopotele de la biserică, meream și luam apă de la râu, o băgam într-un ciubăr mare, în ciubăr puneam o coroană de argint, crucea și-o verighetă și zăceam rugăciunile. Copeream apa până dimineața, când trăgea la biserică. Veneau fetele, să apucau și zăceau din nou rugăciuni, fiecare ce rugăciune știa. Să puneau în genunchi când începea slujba și să copereau, pe cap, cu o pătură. Li să arăta în ciubăr, de multe ori le ieșea și de multe ori nu le ieșea.

Câte fete erau?

Nu vreau să minț, șasă ori nouă, mie îmi pare că nouă fete... Nouă erau.

Știți vreun caz în care a fost folosit ciubărul?

Spre exemplu, la noi, în comuna noastră, odată s-o furat niște hamuri, lui M. Și le-o furat chiar șefu' de post, le-o luat din cui și le-o băgat în grajd, într-o iesle. Omu s-o dus și s-o plâns și șefu' de post i-o spus: „Faceți cu ciubăru'!”. O adunat fetele, o făcut cu ciubăru' și una dintre fete o văzut și-o ză: „Ui pe nenea X, șefu' de la noi! Tună [intră] în curte, ia hamurile și le duce în grajd, în iesle!” și așa s-o adeverit că i-o furat hamurile. Oamenii zăceau că șefu' de post o furat intenționat hamurile pentru că nu credea în acest obicei.

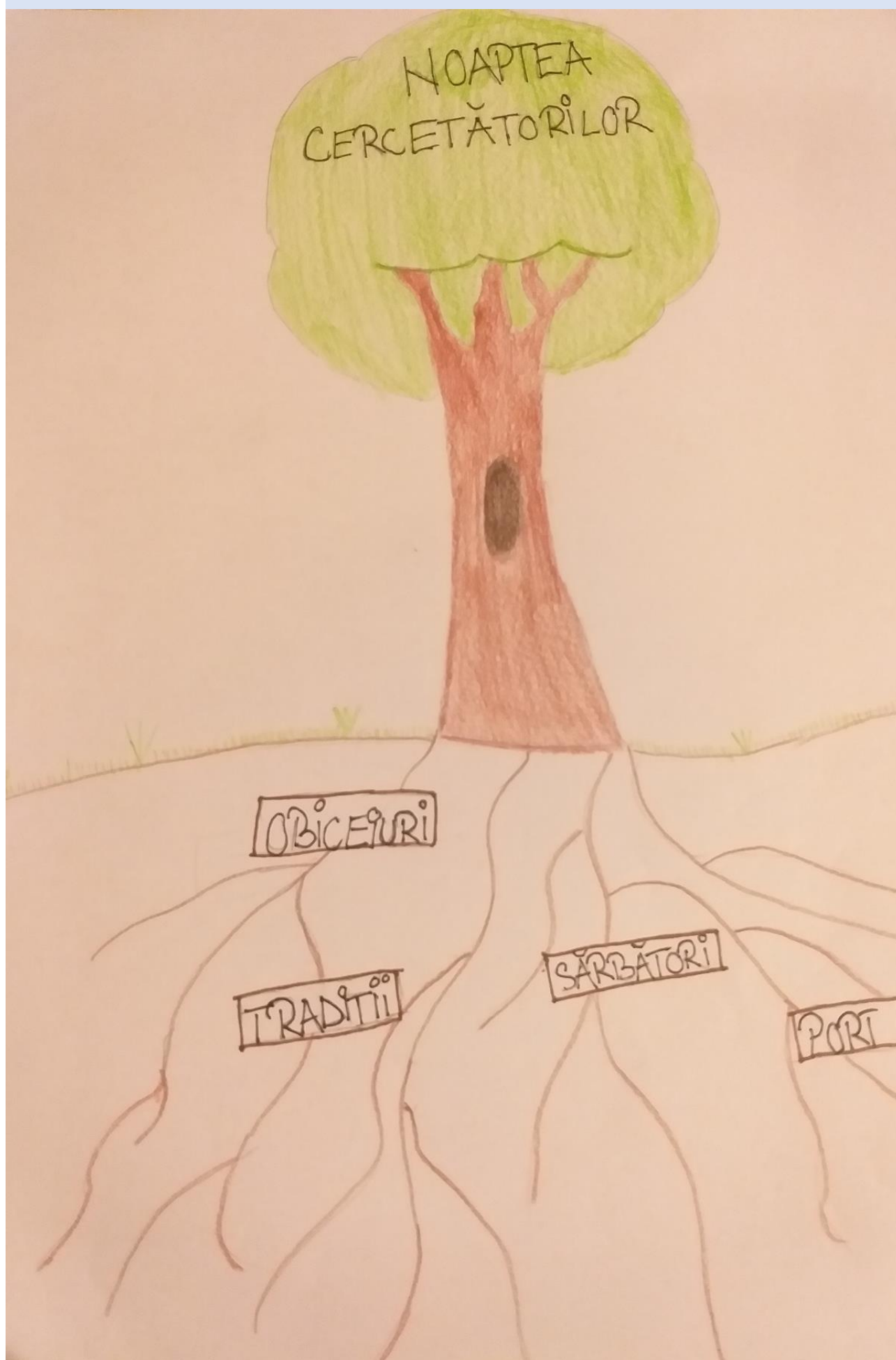
Vă mulțumesc!

Bunica mea, Elena Toma

Autor desen: Lavinia Jinariu, clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului

Colindul de Sf. Nicolae de la Racovița, județul Sibiu

Interviu cu bunicul meu, Nicolae Muntean, 68 de ani

Larisa Neamțu, clasa a IV-a, Școala Gimnazială Racovița
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: colindele, colindatul

Bunicule, aş vrea să-mi povesteşti cum erai colindat în Ajun de Sf. Nicolae, ştiind faptul că, la noi, la sat, oamenii ce poartă numele Sfântului Nicolae, dar şi cei cu numele de Ion, sunt colindaţi aparte.

Aşa este. În seara dinaintea sărbătorii de Sf. Nicolae, pe 5 decembrie, casa noastră era colindată mai întâi de cete de copii, căci ei porneau mai devreme, imediat ce se însera. Apoi, venea ceata cea mare de feciori, în jur de 10-11 seara. Ceata avea primar, avea instrumentişti cu saxofon şi acordeon. Îi răsplăteam cu rachiu şi bani, iar pe copii, cu bani. După ce colinda ceata, ei jucau un joc în curte.

Colinda era aşa:

*Zâori, zâori, dragi zâori,
Nu grăbiţi cu revărsatu,
Că ne-apucă ziua-n sat,
Şi mi-e murgu, de furat,
Şi mândra de căpătat!
Da, nu-i murgu, de furat,
Nici mândra de căpătat;
Că pe murgu-bani am dat,
Încă i-am şi numărat,
La stâlpul porţiţii,
Şi la razele lunii;
Şi-am avut şi mărturii:
Luna şi cu stelele,
Gardu, cu proptecele!
Doarme, toată lumea doarme,
Numai io nu pociu dormi,*

Bunicul Nicolae Muntean, june, cu căciulă de oaie cu peşchină (peană purtată de băieţii din ceată)

Bunicul
Nicolae
Muntean

De valurile lumii...

*Și mă-ntorc și iar mă-ntorc,
Ca albina-n cea stupină,
Ca o mreană-n apă lină,
Ca holbura-n cea grădină.*

*În grădină, sub un pom,
Toate păsările dorm,
Numai una n-are somn,
Și zboară din pom în pom.
Și zboară din cracă-n cracă,
Strigă, Nicolae, dragă!
Și zboară din cruce-n cruce,
Strigă, Nicolae, dulce!*

Primeai și alți oaspeți de ziua numelui?

Da, veneau frații, vecinii, prietenii și petreceam până târziu. Îi cinsteam cu mâncare și băutură. Dimineața, mergeam la Biserică, la slujbă, și apoi, după-amiază, încă mai aveam musafiri. Colinda se termina cu urarea: Sara din iasăra, la anu' și la mulți ani, frate sau sfinte Nicolae [Nicolae]!

Bunicule, te-ai simțit ocrotit de Sf. Nicolae în viața dumitale?

Da, m-am simțit ocrotit, pentru că Sfântu' Nicolae mai e numit și ca făcător de minuni. În viața mea, au existat o grămadă de minuni, din momentul căsătoriei până la venirea pe lume a celor trei fete și nașterea nepoților mei. În plus, multe altele.

Aș vrea să le transmiți și copiilor de azi un gând, un sfat.

Să ducă mai departe colinda și tradițiile moștenite din moși-strămoși și să le predea mai departe și viitoarelor generații pentru a nu se pierde niciodată aceste frumoase obiceiuri.

Mulțumesc, bunicule!

De Sânziene, la Racovița, județul Sibiu

Interviu cu bunica mea, Ana Olariu, 61 de ani

Maria Olariu, clasa a IV-a, Școala Gimnazială Racovița
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate:
obiceiurile legate de sărbătoarea Sânzienelor

Împreună cu bunica mea, Ana Olariu, din Racovița, vă voi prezenta câte ceva despre sărbătoarea Sânzienelor.

Bunica, ce poți să-mi povestești despre Sânziene?

Sărbătoarea de Sânziene e pe 24 iunie, de Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, zi ce reprezintă jumătatea verii, moment când, la noi, la țară, se termină cu sapa (prășitul) și începe făcutul fânului.

Care era obiceiul în ziua de Sânziene?

În copilărie, mai mulți copii ne strângeam [în ajun de Sânziene] și mergeam, pe câmp, după sânziene – niște flori galbene, frumos mirositoare, ce cresc la noi în fânează, pe deal, în special. După ce strângeam fiecare câte un snop de sânziene, ne întorceam acasă. Apoi, întorși acasă, încercam să facem o cruce din sânziene frumoasă – aici ne ajuta și mama sau bunica. Lucram crucea de pus în poartă, dar și câte o coroniță pentru fiecare membru al familiei, pe care o aruncam pe casă [ca să vadă cât trăiește fiecare – ideea era ca să nu cadă repede coronița, pentru că era semn rău pentru persoana care a aruncat-o, căci avea să moară curând].

Cum se lucra crucea?

Se făceau patru buchețele egale, care erau brațele crucii, și se lega.

Se puneau și alte flori?

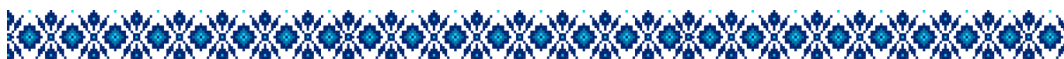
Da, de pe câmp, mai aduceam *scaunul popii*, *tremurici*, *ochiul boului*, pe care le așezam în forma crucii și, apoi, la mijloc, puneam un trandafir frumos, ce-L simboliza pe Hristos.

Cu se amintiri ați rămas în suflet?

Frumoase, că noi abia așteptam să vină ajunul sărbătorii și să mergem cu toții pe deal, după sânziene. Eram veseli, nu aveam griji.

Bunica, te rog să le transmiți copiilor de azi un gând, un mesaj.

Să fie cuminți și înțelegători!

Rețetă tradițională de la Racovița, județul Sibiu – *Găluște cu orez și slăninuță*

Interviu cu bunica mea, Ana Olariu, 61 de ani

Victoria Olariu, clasa a VI-a, Școala Gimnazială Racovița
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: rețetele tradiționale

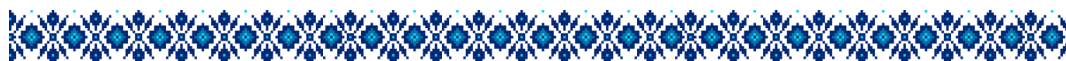
Bunico, te rog să-mi spui o rețetă învățată de la mama dumneata.

Da, o să te învăț și pe tine rețeta de *găluște cu orez și slăninuță*, rețetă pe care am învățat-o de la mama mea.

Mai întâi, pregătești varza, pe care o iei din butoi, de la murat, o speli, o desfaci de pe cotor și o pui în apă, la desărat. Alegi foile bune de varză și pregătești compoziția. Ai nevoie de orez, ceapă, unsoare, slănină și carne de porc afumată. Mai întâi, călești ceapa în untură și adaugi puțină apă și adaugi orezul și îl lași la crescut. Odată crescut, îl pui la răcit. Până se răcește, pregătești slăcina, o tai cubulețe și o amesteci cu orezul. Se adaugă sare și piper după gust. Dacă compoziția este gata, te pregătești de învelirea găluștelor. Odată învelite, le așezi, pentru fiert, în oală de pământ. Pe fundul oalei, se așază frunze și crenguțe de mărar, cimbru și varză murată tocată mărunt. Se așază, apoi, găluștile, în cerc, și carnea afumată la mijloc.

Se adaugă apă și se fierb la foc mediu. Când sunt gata, se pot servi cu smântână și mămăligă.

- Mulțumesc, bunica, pentru rețetă!
- Cu drag! Când vei fi mare, s-o faci și tu!

Copilăria bunicii

Interviu cu bunica mea, Leontina Frățilă, 67 de ani

Silvana Stoichiță, clasa a IV-a, Școala Gimnazială Racovița

Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: jocurile de copii, relatări despre meșteșuguri, relatări referitoare la viața socială (în care apar terminologie și practici culturale specifice legate de acestea: vecinătatea), rețetele

Bunico, aş vrea să-mi povesteşti despre copilăria ta!

Noi am fost trei surori la părinți, eu am fost cea mai mică. Eram cuminte, mă jucam în uliță cu ceilalți copii.

Ce jocuri vă jucați?

Ne jucam de-a v-ați ascunselea, baba oarba, de-a prinselea.

Îți ajutai părinții la treabă?

Da, ajutam pe lângă casă. La câmp nu prea mergeam, ne duceam la strâns cartofi, la culesul porumbului. La noi, vecinătatea era foarte unită, lucrau împreună. O dată mergeau la unul, apoi la celălalt. Porumbul îl aduceau acasă cu foi, cu pănuși și îl puneau în casă, apoi, seara, îl desfăceau și îl depozitau în podul casei sau în coșar, afară. Foile le dădeam de mâncare vitelor, nu se pierdea nimic. Vecinătatea era atât de unită... în toată seara se strâneau, făceau planul pentru a doua zi. Bunicul meu, care-i și străbunicul tău, pe nume Gheorghe Trif, făcea cioareci – pantalonii pe care bărbații îi purtau zi de zi.

Cum se făceau cioarecii?

Cioarecii erau făcuți din pânză țesută, pe care bunicul îi croia și cosea. Veneau mulți oameni la dânsul, căci era foarte harnic, ordonat și bun gospodar. Bunicul avea o mașină de cusut. Văzuse multe la viața lui – ne povestea de Rusia, căci a fost acolo, mult timp a fost slugă, și, acolo, s-a deprins cu multe lucruri. Era foarte deștept, deși nu a făcut școală multă. De multe ori ne povestea de mașina de spălat, văzută în Rusia, care spăla, usca și călca și se întreba câtă vreme ar trebui să treacă ca să apară și la noi în România.

Dar străbunica, cu ce se ocupa?

Dumneai torcea lână și se ocupa de gospodărie.

Cu ce vă dezmiarda bunica dumneata?

Îmi făcea clătite cu gem de prune – asta era pe primul plan –, iar dimineața, păpăradă și cafea cu lapte.

Adică cacao, bunica?

Nu cacao, ci cafea cu lapte – că așa îi spunea –, era cicoare, care se găsea la pachet și, mai târziu, se găsea cărigi de cicoare, suluri. Punea apă la fiert, se da un clocot cu cicoare și, apoi, se lăsa, se pune în căniță și, peste, se adăuga lapte și zahăr. Asta se dădea și adulților, dimineața, când se făcea vreo casă sau șură. La mic dejun, celor care veneau la lucru, la ajutor, se pune cafea cu lapte, brânză, ouă. La amiază, se făceau gogoși. Oamenii se ajutau reciproc.

S-a pierdut legătura dintre oameni astăzi?

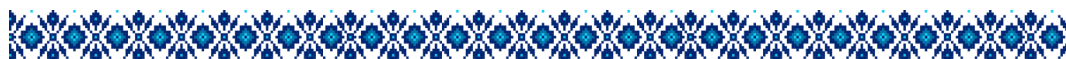
Da, s-a pierdut... multe lucruri frumoase au dispărut. Bunicul Toma are multe amintiri din copilărie, cum mergea la pășune, seara, cu caii. Dormea acolo, se întâlnea și cu alții... era frumos. Bunicul era calculat, nu vorbea în plus, se ocupa de gospodărie, avea lapte de bivolă, ouă, el singur avea afumătoare în pod și mulți oameni veneau la el să le afume carnea de porc. Punea slănina, cârnații și le afuma.

Un sfat pentru copiii de azi?

Să-nvețe, să asculte părinții și să respecte oamenii. Asta contează cel mai mult – să ai cei șapte ani de acasă, să fii respectuos. Părinții lucrează pentru copii, iar copiii trebuie să învețe, în schimb, să le aducă bucurii.

Bunica (Leontina Frățilă)
și bunicul (Miron Frățilă)

Codârlăul – Jocul preferat al bunicului meu, la școală

Interviu cu bunicul meu, Gheorghe Brad, 79 de ani

Georgiana Stoiță, clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Aurel Decei” Gura Râului
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: jocuri de copii

Pe vremea bunicului meu, școala era mult mai grea, nu aveau atâtea lucruri, cum este în ziua de azi. Unul dintre lucrurile pe care le-am învățat de la el a fost să mă bucur de ceea ce am și de ceea ce am avut, pentru că, înainte, a fost mai rău și, până la urmă, oamenii au putut trăi chiar dacă au fost vremuri grele.

Cum era mai demult, la școală, era greu ?

O fost greu, da' io n-am fost numa' până într-a cincea am făcut. N-am făcut până într-a opta, n-am mai mers. Apă' am făcut cân' am fost mai mari, am făcut la fără frecvență, mai mulți, nu numa' io, și-am făcut pe-a șasa, pe-a șeptea, și-a opta.

Ce vă dădea de mâncare la școală?

Nu ne dădea nimic de la școală, ne puneam noi de acasă merinde, o țâr' de pită cu unsoare sau ceva așa.

Ce jocuri vă jucați în pauze ?

Ne jucam *Codârlău*

Ce era Codârlăul?

Era un joc. Se prindeau copiii unul de altul și ăla care era în cap de îi ținea pe ălalaltii, îi trăgea și îi învărtea.

În jocul acesta se jucau fetele sau băieții?

Numa' băieții se jucau.

Când vă jucați jocul ăsta?

Când ne dădea drumul în pauză, atunci ne jucam.

Câți copii erau în joc?

Câți băieți erau în clasă, atâta să jucau.

Cine câștiga jocul?

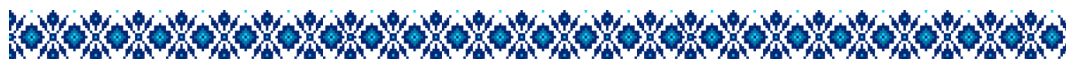
Jocu' îl câștiga ăla care rămânea în picioare, de nu cădea.

Cine alegea copilul care îi învărtea pe ceilalți?

Care voia să puna să îi învărtă, nu stăteam să alegem.

Aveați uniforme ?

Nu. Nu ne puneau să venim gătați în uniforme, meream cu cămeșe și pantaloni.

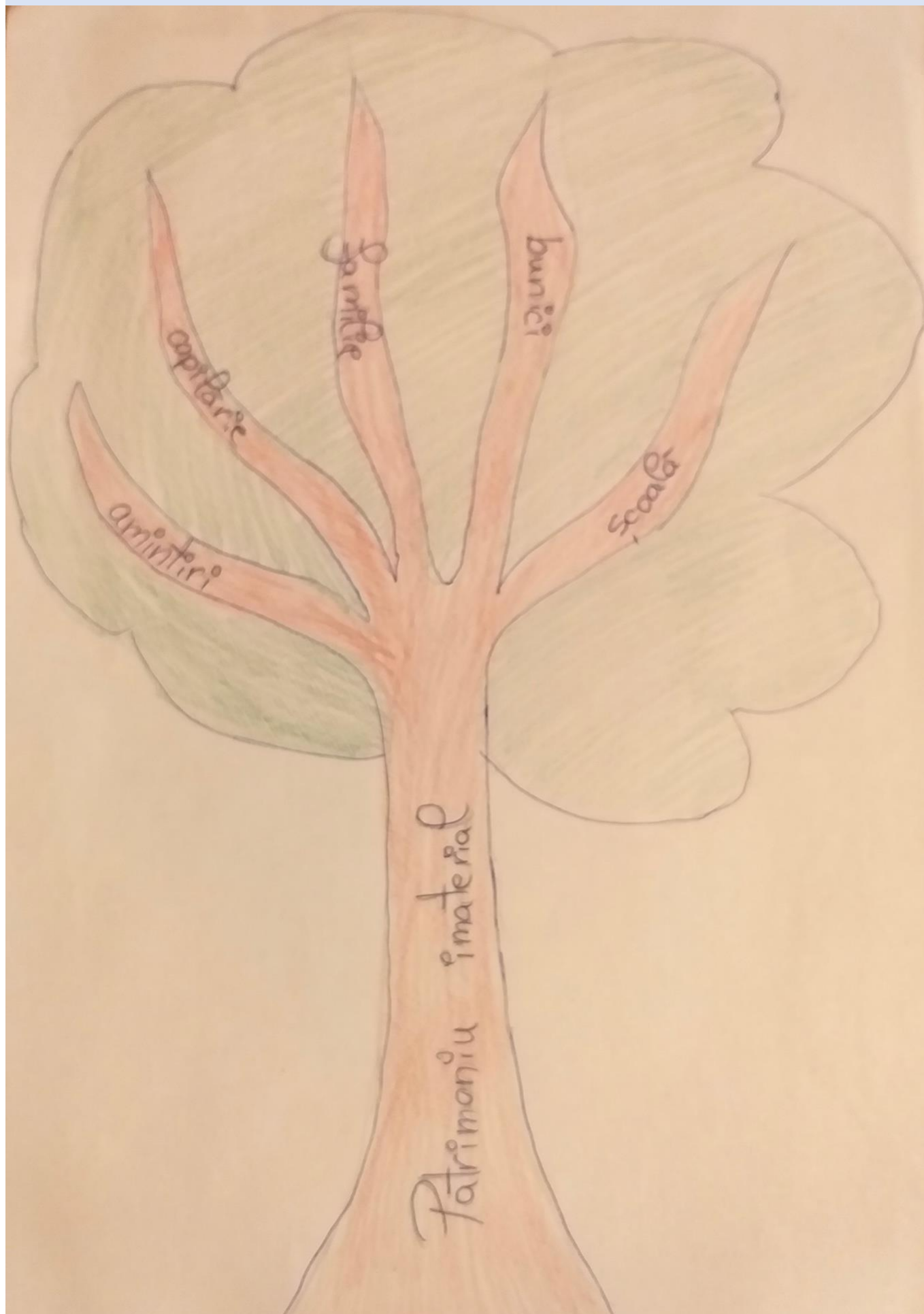

Bunicul meu, Gheorghe Brad

Autor desen: Georgiana Stoiță, clasa a VI-a, Școala Gimnazială
„Aurel Decei” Gura Râului

Strigături de nuntă din satul Racovița, județul Sibiu

Interviu cu nea Cornel Balea, 78 de ani

Iuliana Trif, clasa a V-a, Școala Gimnazială Racovița (la interviu, au fost prezente mai multe dintre elevele care au colaborat la acest proiect)

Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: strigăturile, obiceiurile legate de nuntă, dansuri tradiționale

Buna ziua, nea Cornel! Suntem bucuroase să venim astăzi la dumneavoastră și mai ales suntem foarte încântate să ne povestiți, din ce vă aduceți aminte, despre nunta din Racovița. Dar, mai întâi, povestiți-ne câte ceva despre dumneavoastră.

Mă numesc Balea Cornel, [sunt] din Comuna Racovița, str. Gării, nr. 68 și am 78 de ani și 7 luni. Iar acum să vă povestesc de nuntă. Ficiorii [feciorii] porneau prin sat, de la mire, la nași, apoi la mireasă, unde erau așteptați și apoi mergeau la cununie, la sfat [primărie] și la Biserică. Prin sat, când mergeau, băieții strigau.

Va aduceți aminte câteva strigături?

Da, stați că acum vi le zăc [spun]:

*Tot pe drum, pe drum, pe drum,
Și la mândra nicidecum.*

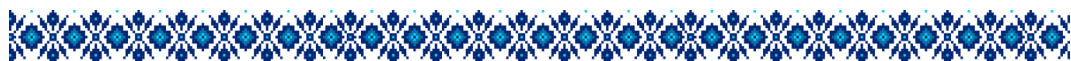
*Tot pe drum, pe drum de piatră
Și la mândra câteodată.
Ăi, ha, iuhăi ha!*

*Pe ulița mândrii-n sus,
Fost-a badea și s-a dus.
Pe ulița mândrii-n jos,
Fost-a badea și s-o-ntors.
Ăi, ha, iuhăi ha!*

*De-a știi nașul că io [eu] viu [vin],
Ar pune la foc rachiu,
Și rachiu la chipăruș [...]*

*Și cu drag ne-ar aștepta.
Ăi, ha, iuhăi ha!*

*Alături cu drumul,
Ară badea cu plugul,
Și ară și seamănă
Și din gură blastemă:
Fă-te grâu la noi,
Până-n coarnele la boi.
Și tu săcară să crești,
Până-n coarne la berbeci.
Și să mergi la secerat,
Ca mândra la sărutat.
Ăi, ha, iuhăi ha!*

Foarte frumos, nea Cornel!

De curând am fost chemat la nuntă la Sibiu, la nunta lui D.R. și am jucat așa, ca la noi. Le-a plăcut foarte mult. Am jucat jocurile bătrânești.

Cum se numesc ele? Sunt diferite de alte zone, de exemplu de jocul popular avrigean?

Da, păi toate-s diferite. Hațegana, se pleacă doi câte doi, sau trei câte trei. Dacă-s mai puțini, doi câte doi. Și strigăm:

*Hațegana știu juca
Pâinea nu știu frământa
Dar de pâine n-ar fi bai
Nu știu face nici mălai.
Da de pâine n-ar hi hibă
Nu știu face mămligă*

*Foaie verde de scaieți,
Luați-vă fete băieți
(fetele stau pe margine și noi
dăm roată și eu sunt primul)
Dacă femei nu vedeți.*

Și dacă vine, prima, fata la mine, începem cu mâna stânga-dreapta strigând:

*Pe sub mână și la mână,
Să-nvârtim o săptămână
(și-nvârtim, învârtim, de trei ori).*

Și apoi iară strigăm:

*Pe sub mână și-nainte
Să ne țină mândra minte.*

Foaie verde ca aluna

Pe la min să treacă una

(pe prima am învârtit-o și i-am dat drumul și vine alta).

Și, apoi, strig iară, până vin două:

Și-nc-o data măi băiete,

Nea Cornel cu soția dumnealui

Să se schimbe două fete! Pe sub mână!

(ele trebuie să numere, treaba mea este să duc mâna înainte și înapoi).

Și strig iară:

Pe sub mână!

Foaie verde lemn sucit

Să ne-apucăm de-nvârtit

(și ne apucăm să învârtim).

Foaie verde baraboi,

Înainte și-napoi.

Acum nu știu cum să vă arăt... Urmăriți! [nea Cornel s-a ridicat în picioare și a început să ne învețe, practic, pașii de joc; am urmărit cu atenție și îmi pare rău că n-am putut să filmez totul].

Ce frumos, ce pași frumoși de joc!

Asta-i Hațegana. Acum Roata:

*Foaie verde busuioc,
Să ne spui una de joc.*

*Foaie verde rotiliță,
Ca la noi la Racoviță*

...și apoi începem toți într-o roată și băgăm pe sub mână. După ce terminăm cu asta, avem strigarea fetelor. Ele se adună într-un cerc și strigă și se-nvârtesc. V-o dau și dumneavoastră să o scrieți. Ele [fetele] se prind de mâini și strigă. După jocul fetelor, intrăm noi, cu Hațegana. Fetele sunt primele. Să păstrați versurile astea, că mult am umblat după ele prin sat! Abia le-am luat de la femeile bătrâne:

*Sala-i plină de feciori,
Nu-s ai badii ochișori,
Sala-i plină de voinici,
Ochii badii nu-s aici. (bis)*

*Trandafir cu trei crenguțe,
Are badea trei drăguțe,
Una-n deal și alta-n vale,
Una-n ulița a mare. (bis)*

*A din deal s-o măritat,
A din vale l-o lăsat,
A din ulița a mare,
Îl iubește cel mai tare. (bis)*

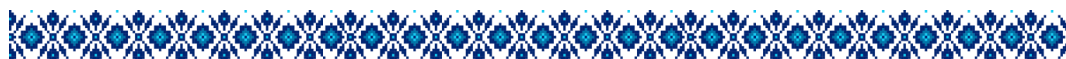
*Sogora [rivală] de-ți pare rău,
Că iubesc drăguțul tău,
Ține-ți-l închis în casă,
Ochii mei să nu ți-l vază.
Ochii mei de-l vor vedea,
Tu drăguț nu vei avea.*

*Bade-al meu s-o supărat,
Și pe mine m-o lăsat,
Dar el prostu' n-o știut,
Că eu l-am lăsat demult.
L-a lăsat de-un an și-o vară,
Și n-o știut până aseară.*

Împreună cu celelalte fete servim din bomboanele puse pe masă, în timp ce nea Cornel ne îndeamnă stăruitor:

Luați, serviți bomboane! La noi, nu se găta niciodată.

Șorțul moștenit de bunica mea de la stră-străbunica Terezia și dat mai departe verișoarei mele, Ana (stânga). La fel și zadia roșie (dreapta)

Mulțumim! Strigăturile de unde vin? Le-a creat cineva, s-au transmis din generație în generație ?

Înainte de mine au fost alții: Valeriu lui Dan, era Sandu lu' Olar... Ei au murit, au fost și alții și alții până am venit noi. Ei le-or luat de la bătrâni, dar nu oricine poate să strige. Am fost vornic și la Alba!

Ce face vornicul? Ce rol are?

Conduce nunta.

Ați fost vornic și la noi, în Racovița?

Da. Dacă se pune masa, vornicul striga: *Vă rog să luați loc la mese, se servește ciorba!* sau supa, ce era acolo. Apoi, la momentul cinstei, când se cinsteau mirii, vornicul mergea înainte și, după el, mirii, socrii mari și mici. Vornicul striga: *Familia cutare* și se zicea numele *cinstește mirii cu atâția lei și o felderă de porumb!*, căci se dădeau bani și produse.

Iată și strigături pentru nași:

Păi, nașu' nostru-i om frumos,

Dar oțâr' cam pupăcios,

Că m-o pupat și pe mine

Și mi-a prins așa de bine.

...așa se strigau, oamenii se simțeau bine, râdeau. Cred că ar fi bine să scrieți aceste strigături, să nu se piardă. Eu nu mai pot să le scriu, eu joc de la 14 ani, strigăturile îmi vin ca pe bandă, în cap, când începe jocul.

Cine v- o învățat să jucați?

Eu singur, am intrat în joc.

Pe vremea aceea, erau mulți care jucau?

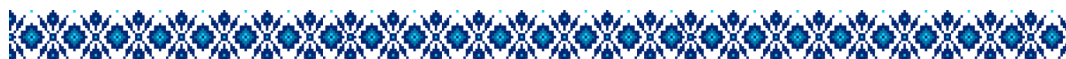
La noi, era un obicei: duminica se făcea joc, în fiecare duminică, după-masa, până seara târziu.

În afară de post!

Bun înțeles, în afară de post! Și noi aveam aici muzicanți: prima dată în Sebeș, pe Ipu, apoi aici, pe Pășu, Haica, Bambu de la cărmizii. Eu mergeam și-i ziceam să fie prezent la ora 8. Dacă nu venea... Nu se putea! Ne strângeam la cămin, înainte de cămin la pavilion, la Filon, la capul podului, apoi în Plațul Ariștii. La noi, pe marginea drumului, erau acăți, nu era modernizat, iar acoperișul căminului l-am ridicat noi, băieții. Așa ne-o pus primarul satului.

Mulțumim!

Cu drag! Doamne ajută!

Povestea costumului popular din familia bunicii mele

Interviu cu bunica mea, Emilia Șpan, 84 de ani

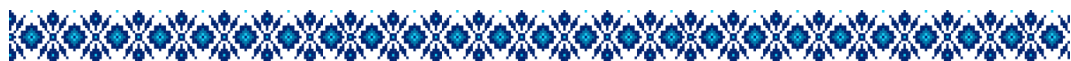
Daniel-Ioan Vaida, cala a V-a, Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” Sibiu
Elemente de patrimoniu cultural imaterial identificate: limbajul și termenii utilizați pentru a descrie piese de costum popular, modul de îmbrăcare și purtare a elementelor de costum popular

Sărut mâna! Aș putea să vă pun câteva întrebări despre costumul popular din familia dumneavoastră?

Cu drag! M-am născut la Bucium Cerbu, am crescut acolo (tatăl meu având acolo parohie), că sunt mai multe Buciume (Bucium este o comună care are mai multe sate): Bucium Cerbu, Bucium Sat, Bucium Izbita, Bucium Șasa, Bucium Muntar și Bucium Poieni. Și tatăl meu la Bucium Poieni a copilărit, săracul, adică în satul mamei lui, că se născuse la Mogoș. Dar, fiind orfan de ambii părinți, l-a luat, de la vârsta de 7 ani, unchiul lui, Țandăru, de la Bucium Poieni.

Cum era costumul popular feminin din Bucium?

Era compus dintr-o **cămașă** cu broderie neagră, la mâneci, și se purtau mânecile mai strânse, așa, deasupra cotului. Atâta era cusut: la mâneci și cu broderie frumoasă la gât. De obicei, femeile coseau câte un model, așa, frumos, pe o bentiță, mai îngustă, și cămașa se încheia în spate. Pe urmă, urmau **poalele**, care erau mai largi, și erau făcute dintr-un material subțire, transparent, și pe sub se purta o cămașă specifică locului. Apoi, peste poale, se puneau un **șort** brodat frumos, dintr-un material negru, mai mătășos, și se încrețea șortul, fiind mai lat, ca să se vadă și albul de la poale. În spate, se purta o **zadie** țesută în casă – sau fiecare cum putea să-și procure. După cum se vede, e roșie mai mult și îngustă – treizeci și ceva de centimetri dacă avea, 32, parcă, lățimea – și cu multe vârguțe specifice dintr-o lână (lăniță ziceau ele, pe vremea aceea, adică ceva mai moale, ceva de calitate). Peste cămașă, se lua – după ce se lega la brâu cu un fel de panglică, așa, mai lată, țesută, cu tricolorul; trebuia să fie cu albastrul în sus, urma galben și roșu – un **pieptărel** din blăniță de miel (sau oaie), tuns, așa, înăuntru, și pe care se broda: chiar că acolo rețin cum era cu negru, ceva mai mătășos. Nu știu cum, asta făceau cojocarii, coseau frumos, brodau pieptul (partea din față a pieptarului). Era acoperit cu negru și diverse culori aruncate – galben, roșu și ceva auriu sau albastru (ușor se vedeau la intervale, tot așa, aplicate acolo, cusute pe pieptar). Era foarte frumos și se încheia cu... se vede, că îs niște năsturei, și strâns, așa, pe corp. În rest, chiar numai partea din față se broda și restul era alb, culoarea pielii de miel și, unde se încheia, cu ceva negru mai făcea. Dar era specific locului. **Ăsta era costum de Bucium. Numai la Bucium să purta. Adică, s-a răspândit – chiar este notat de un iubitor al portului – și în Munții Apuseni.**

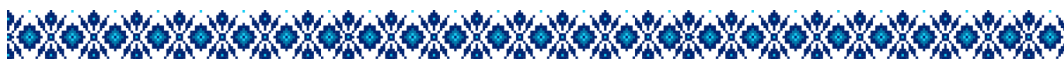
Bunica mea, Emilia Șpan

Eva și Ioan Țandru (fratele stră-străbunicii mele, Terezia, cu soția lui – Eva) de la Bucium Poieni, la începutul secolului XX

Șorțul moștenit de bunica mea de la stră-străbunica Terezia și dat mai departe verișoarei mele, Ana (stânga). La fel și zadia roșie (dreapta)

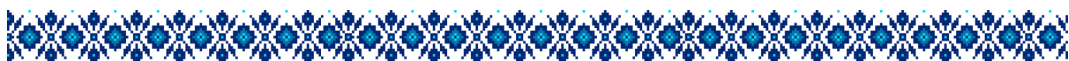
Pieptărel din blăniță de miel

Detaliu *pieptărel* din blăniță de miel (stânga). Cercei buciumănești (dreapta)

Năframă

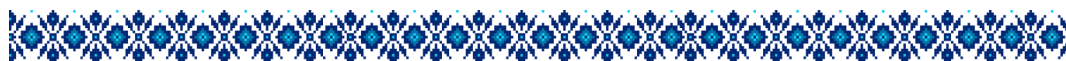

Mai demult, se spune că era țesută cămașa, în casă, dar, cu timpul, anii trecând, cum erau Buciumani și aveau, unii din ei aveau mină de aur (câte o bucațică acolo unde nimereau și ei și se găsea aur) și atunci sigur că au crescut pretențiile, materialele erau cele mai bune și mai frumoase. În picioare, erau niște ghetе – îmi amintesc – mai înalte, pe picior, și erau înșiretate, așa, frumos. Cu timpul, și-au făcut pantofi negri. La cap, se legau cu un batic cu ciucuri, mai mare, așa, cum să mai poartă și în restul Munților Apuseni (unde imitau acest port). Le puneau pe cap, așa, frumos se legau și legătura rămânea pe spate. Și pe batic erau brodate, țin minte că erau cu floricele brodate, așa, roșii, culori diverse, galben și așa, ca niște flori specifice portului. Asta pentru cele căsătorite. Fetele, în schimb, erau împletite la fel, o singură pleată pe spate și cu fundă roșie sau tricolor. Cele măritate erau legate și pieptănate în așa fel încât, în jurul pletei, putea să lege frumos **năframa**, că așa-i zicea. Pleata era pe cap, că să vedea cum sunt legate. Era foarte frumos. Cele mai în vârstă femei și care și aveau bani mai mulți, țin minte că le vedeam îmbrăcate, peste cojocelul ăsta, cu un alt cojoc cu ciucuri, îi zicea. Acela mai rar îl puneau și mai ales la sărbători să îmbrăcau cu pieptarul acela, peste ăsta micuț. Că celălalt nu se încheia. Lăsa să se vadă în față și cojocelul ăla mic. Se obișnuia să se îmbrace la nunți. Fetele erau ca niște surori de mireasă, dar nu cu rochii sau... erau toate în costume buciumănești. Și băieții, care le însoțeau, în fața miresii, acolo, veneau, cum vin acum cavalerii de onoare. Dar ei erau tot așa îmbrăcați frumos și cu o ploscă în mână, adică ceva legat în piele și cu vin în ea, ca să trateze, pe traseu, pe cineva. Ei erau perechi, perechi în fața miresii. Aicea îi vedeam pe ei îmbrăcați, așa, frumos. Era foarte frumos! Cu regret, acum nu să mai poartă. La biserică se îmbrăcau în costume și, îndeosebi la sărbătorile mari când eu am apucat să-i văd. E specificat de oameni deosebiți cât de frumos erau îmbrăcați buciumanii și buciumancele – Avram Iancu a specificat și mai spunea că erau foarte frumoase. Și alți oameni de valoare au specificat cât de frumos era costumul buciumănesc. Fotografiile o să dovedească cât sunt de frumoase. Femeile purtau **cercei buciumănești**, așa le zicea. Se specializaseră și anumite persoane care făceau cercei din ășia, mai mari, ovali, așa, și cu pietrii – una roșie era la mijloc și cu floricele, acolo, albastre și erau foarte frumoși.

Și despre portul bărbătesc?

Pentru că am și eu o vârstă destul de înaintată, îmi amintesc de un frate de-a lu bunica mea pe care nu am cunoscut-o și tata meu era orfan de la 5 ani, nu-și cunoștea mama – de la ea a rămas șorțul și zadia, purtate de biata bunică, atunci când era și ea tânără.

Era un frate de-al bunicii, care l-a crescut pe tata, care rămăsese orfan. Avea și o statură de buciuman, așa, mai înalt, bine făcut și pot să spun că era și frumos. Și avea... Încep cu **pălăria**. Se purta, de cei care aveau și bani, procurau de la Viena cu șnur de aur – se vede la pălărie că are înfășurată la baza calotei, pe lângă bordura aia. Pe urmă, purtau o **cămașă**, cusută pe piept (modelul acela se păstrează până la... și Furdui Iancu poartă cămașa – cu originala cusătură pe piept – buciumănească). Și la mâneci nu erau largi, ci tot așa strânse aicea jos, la mânecă, cu o bentiță cusută mai îngust și care era și la gât, aceeași cusătură și se încheia cu doi ciucurași negri. Cămașa nu era prea lungă, ca să nu iasă de sub șerpar. Și **pantaloni** iarăși specifici, dar, cu anii, s-au modernizat – adică imitau și pantalonii de la ofițeri. Erau albi și acum era deja o tivitură specifică, de început se zice că era neagră, și acum era așa cu bleumarin. Și, așa, foarte frumos, în față, erau buzunare și tot tivite frumos. Mai purtau un **șerpar**. Acum zice că s-ar purta curele, așa o curea peste cămașă. Și atunci erau șerpăre tot înguste, modelate în piele. Cizme – cei care aveau bani mulți zice că aveau cizme de lac și îi zicea tureac la partea de sus mai strâmtă pe picior (cât să poată fi încălțată) și jos cu ceva piele mai moale. Și erau cizme de lac. Purtau cei care aveau mine pentru exploatarea aurului. Și ei purtau un pieptar care tot așa se vede, tot așa cusut cu negru, acoperit de nu se vedea pielea aici în față.

Și aveau două buzunare și tot broderii speciale, așa. Dar totul era acoperit cu negru, cu o ață mai sclipicioasă, și se încheia în partea stângă (pieptul cu spatele așa se încheiau). Și în spate era alb (culoarea pielii de mieluț). Peste cojocelul ăsta, nici nu vedeam fără **laibăr** – îi zicea. Era un veston țesut în patru ițe, țesut așa frumos, de bumbac, și deschis, descheiat în față, de se vedea pieptarul. Dar nu lipsea laibărul ăsta alb. Foarte frumos! Pe urmă, când era mai rece, aveau un **căput** mi se pare că-i zicea, înăuntru îmblănit, de culoare neagră era. În cap, o căciulă iară frumos aranjată, și asta era îmbrăcămintea de iarnă. Completau, deci, cu căputul ăsta – cum îi ziceau. Citeam și eu într-o revistă *Luceafărul*, din 1906, că aveau cizme de la lac și obiele de mătase, ăștia care erau bogați, adică niște șervețele, așa, înveleau piciorul ca și când ai lua o șosetă și așa se încălțau. Să nu mai vorbim că făceau chefuri buciumanii care erau bine înstăriți și era dusă vestea, cum specifică un scriitor, că relata cum știu să-și petreacă buciumanii. Și-apăi veneau la Abrud, că acolo se găseau de toate și materiale din care să se facă costumele și se dezvoltase. Veneau la restaurant, la Detunata (și acum poartă același nume), și făceau câte-un chef. Erau și muzicanți tare talentați, specific locului, cu *Țarina Abrudului* și astea. Era dusă vestea chiar socrului lui Țandrau... Făcea câte-un chef și spunea *Să vadă abrudenii cum știu să petreacă buciumanii* și se alineau trei trăsură: când pleca spre casă, mai târziu, în prima puneă pălăria, în a doua muzicanții și-n a treia stătea el, în trăsură, și mergea până acasă. Și ieșea lumea la geamuri să vadă... Asta a fost odată, s-au închis minele și au început și ei o viață normală.

Cămașă buciumănească de la începutul secolului XX

Aveți un mesaj pentru copiii din ziua de azi?

Le-ași dori să trăiască vremurile frumoase ca la Bucium. Mi-aș dori ca și copiii să mai poată purta costume populare. Orice costum e frumos. Eu, cel puțin, eram îndrăgostită de Mărginimea Sibiului și, copil fiind, mă tot uitam prin reviste și vedeam acolo diverse fotografii cu costume din Mărginime. Și ziceam eu: așa aș vrea să trăiesc prin părțile Sibiului... Și se vede că Dumnezeu a auzit!

Vă mulțumesc!

